

Natuur Nabij IVN Eemland

oktober 2024

De Nacht van de Nacht is dit jaar op zaterdag 26 oktober. Foto Jan Koeman Zie pag. 2 en 3

Agenda

- **Zaterdag 5 oktober**, **vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Zie pagina 13 en 14.
- **Woensdag 9 oktober**, **vergadering coördinatoren IVN Eemland**, Museum Soest, 20.00 uur.
- **Zaterdag 12 oktober**, **open dag op de kwekerij** Paleis Soestdijk aan de Amsterdamsestraatweg, hoek Praamgracht, 11.00-16.00 uur. Laatste open dag van het jaar!
- **Zaterdag 19 oktober**, duurzame plantenbeurs Groei & Bloei Baarn en Soest, op het erf van hofstede Eycken-dal, Jachthuislaan 68, Soest, 10.00-12.00 uur met de nadruk op het eerste uur.
- **Zaterdag 26 oktober**, **Nacht van de Nacht bij IVN Eemland**, vanaf 19.00 uur. Geef je op via nachtvandenacht@ivn-eemland.nl. Geef ook even aan met hoeveel mensen je komt. Rond 20 oktober ontvang je meer informatie over de exacte locatie en tijd. Zie pag. 2 en 3
- **Maandag 28 tot en met donderdag 31 oktober**, Geoparkexcursies van Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht. Zie geopark-heuvelrug.nl voor de activiteiten.
- **Zaterdag 2 november**, Natuurwerkdag in het Soesterveen, Wieksloterweg OZ 11 verzamelen, 09.00 tot 12.30 uur. Opgeven moet [hier](#).
- **Zaterdag 2 november**, Natuurwerkdag bij scoutcentrum Buitenzorg, Amsterdamsestraatweg, 09.30-16.30 uur, opgeven [hier](#).
- **Zaterdag 2 november**, **vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur.

Nacht van de Nacht: het belang van duisternis

Marjan Brouwer, Piet van Dijk

- IVN Eemland organiseert op zaterdag 26 oktober een bijzondere excursie tijdens de Nacht van de Nacht. Terwijl Nederland een van de meest verlichte landen ter wereld is, zoeken wij juist de duisternis op en ontdekken we hoe waardevol het is om de lichten uit te doen.
- In kleine groepen van maximaal 15 personen wandelen we door de natuur rondom Soest. Onderweg stoppen we een aantal keer om meer te horen over de impact van lichtvervuiling op mens en dier en laten we je ervaren hoe mooi en rustgevend de nacht kan zijn. De wandeling duurt ongeveer 1,5 uur en kinderen zijn van harte welkom.

Waar zien de dit nog in Nederland? Foto Johan van de Wielen

● Meld je aan via deze link nachtvandenacht@ivn-eemland.nl Geef ook even aan met hoeveel mensen je komt. Rond 20 oktober ontvang je meer informatie over de exacte locatie en tijd. We zien je graag op 26 oktober!

- Nederland is een van de meest verlichte landen ter wereld en wordt elk jaar drie tot zes procent lichter. Echte duisternis is bijna niet meer te vinden. Hierdoor wordt het zien van een prachtige sterrenhemel steeds

zeldzamer en raakt het ritme van mensen en (nacht-)dieren verstoord.

- Niet alleen mensen hebben last van teveel licht. Ook voor dieren en planten is het belangrijk dat de nachten duister blijven. Duisternis is net als stilte en ruimte een van de oerqualiteiten van het landschap. Een overdaad aan licht verstoort het bioritme van allerlei organismen en kan een heel ecosysteem ontwrichten.

Lichtvervuiling

- Niet alleen mensen hebben last van te veel licht. Voor de meeste dieren is het een ramp. De meeste diersoorten in Nederland zijn 's nachts actief en als je bosje opeens verlicht wordt veranderen alle evenwichten. Opeens kan je prooi jou zien of ben je zelf zichtbaar.
- De effecten op dieren kunnen zeer verschillend zijn. Verstoorde levenscyclus, direct levensgevaar, isolatie en inteelt, aantasting leefomgeving. Meer dan de helft van de dieren leeft 's nachts. Sommige dieren, zoals insecten worden aangetrokken door licht, maar raken vervolgens door het licht van de lamp verward en blijven om de lamp heen vliegen, waarna ze niet of minder gevoelig zijn voor licht).

Straatverlichting

- De overweldigende gloed van straatverlichting verstoort het slaappatroon van zangvogels en dwingt hen te vroeg in de ochtend te beginnen met hun gezang. In april (1 april tot 18 april) is voor vier soorten nagegaan hoeveel minuten voor zonsopgang de vogels (vink, pimpelmees, koolmees, merel en roodborst) beginnen te zingen als er geen kunstlicht is (donkerblauwe punten) en als er wel kunstlicht is (lichtblauwe punten). Volgens de onderzoekers zijn

koolmezen, roodborstjes en merels in steden zo uitgeput door hun vroege start, dat ze meer kans hebben te worden gepakt door roofdieren als de dag vordert.

- Effect van licht op zangvogels:

Verstoord zanggedrag
Gebrek aan slaap
Verstoord bioritme
Verstoord metabolisme (bmi)
Verstoord paargedrag
Verstoorde broedcyclus

- Onderzoeker Bart Kempeneers zei dat mannetjes die eerder in de ochtend beginnen te zingen, minder slaap krijgen en een groter risico hebben te worden gedood door roofdieren.

- Eerder zingen tijdens de ochtend kan dus leiden tot een hoge prijs voor mannetjes. Vroeg in de ochtend zingen kan ook leiden tot verwarring bij vrouwtjes die veronderstellen dat mannetjes die hun lied in de ochtend eerder beginnen, de sterkste en gezondste vogels zijn.

- Lichtvervuiling kan het verband tussen vroege zang en mannelijke kwaliteit verstoren, zodat vrouwtjes eindigen met nakomelingen, verwekt door een lagere kwaliteit mannetjes.

's Nachts actief: de kerkuil (mannetje). Foto Wim Smeets.

Andere kleuren licht

- Inmiddels worden er experimenten uitgevoerd met andere kleuren licht. Zo is de kleur amber, een oranjeachtige kleur, vleermuisvriendelijk. Omdat verschillende diersoorten, zoals vogels, vleermuizen of insecten een verschillende kleurgevoeligheid hebben, zal het waarschijnlijk niet mogelijk zijn een kleurspectrum temaken dat voor alle soorten ideaal is.
- Wit licht op boorplatforms verstoort trekvogels. Veel trekvogels worden door dit licht aangetrokken en blijven om het boorplatform cirkelen, waardoor uitputting ontstaat. Blauw licht trekt de vogels het minst aan. Echter omdat blauw vanuit arbeidsomstandigheden niet wenselijk is, is gekozen voor groen licht.

Bronnen: Natuur en Milieu Federaties Nederland. Rapport: Donkere nachten: De beleving van nachtelijke duisternis door burgers, Alterra Rapport 1137.

Praat mee over de toekomst van Eem en randmeren!

Piet van Dijk, Paul Vriesekoop (IVN Amersfoort)

- Het IVN Eemland en het IVN Amersfoort bereiden een avond of middag voor over de toekomst **van het gebied rond de Eem en het Eemmeer**. Aanleiding is het vorig jaar verschijnen van de **Natuurvisie 2050** van een aantal Utrechtse natuurorganisaties, waaronder het IVN.
- Voor de voorbereiding van zo'n evenement **zoeken we vrijwilligers van het IVN Eemland die mee willen denken en/of helpen** bij het organiseren van een evenement waarbij de toekomst centraal staat. **Interesse? Meld je op secretaris@ivn-eemland.nl**. In een vervolg kunnen we ook de Utrechtse Heuvelrug en de Gelderse Vallei aan de orde stellen.
- Plan is met elkaar in gesprek te gaan en te komen tot een visie en misschien wel concrete actiepunten om met de overheid (gemeenten, provincie, waterschappen) en natuurbeherende organisaties, ontwikkelaars, boeren en bewoners te kunnen bespreken. Wat kunnen natuurorganisaties als het IVN bijdragen aan de discussie? **Wat staat het gebied te wachten tot 2050, wat speelt er en waar zijn we ongerust over?** Daar kunnen we het over hebben.

De Eem & Randmeren vormen een van de zeven deelgebieden uit de natuurvisie 2050, naast het Veenweidegebied, de Laagveenmoerassen, het Rivierengebied, de Utrechtse Heuvelrug, de Gelderse Vallei en de Natuur in en rondom de stad.

Dit is het ideaalbeeld voor Eem & Randmeren in 2050

Weidevogels

- Voor weidevogels is de Eempolder een belangrijk broedgebied. Door allerlei maatregelen

gaat het in 2050 weer de goede kant op met deze vogels: Grote delen van het gebied zijn optimaal ingericht voor weidevogels, conform de uitgangspunten van Aanvalsplan Grutto (2020). Het huidige areaal is flink uitgebreid. Het waterpeil is verhoogd en er is een robuust leefgebied ontstaan, met volop voedsel, een goede vegetatiestructuur en voldoende plasdras.

Landbouw

- Natuurinclusieve landbouw heeft het leefgebied van de weidevogels enorm vergroot.

Water

- Natuurlijk waterpeilbeheer zorgt ervoor dat percelen natter zijn, wat insecten aantrekt en jonge kuikens in het voorjaar meer kans geeft te overleven. Ook wordt op deze manier de inklinking van de bodem tegengegaan. De waterkwaliteit is met sprongen vooruitgegaan door een lagere bemesting (extensivering) op de weilanden. Het kleinschalige karakter van het landschap is hersteld met groene dooradering van o.a. sloten met waterviolier, bloemrijke, kwelgevoede graslanden en (sleedoorn)struwelen. Het schone kwelwater wordt optimaal benut.

Oevers en eilanden

- Langs de Eem en de randmeren zie je een lint van oevervegetatie ontstaan met veel riet. Het water in het gebied is schoon en er is een natuurlijker peilbeheer. In de randmeren zijn eilanden ontwikkeld; zowel eilanden met een open karakter als begroeide eilanden. Deze 'vogeileilanden' vormen stapstenen richting Flevoland, en zijn van belang voor talrijke vogels.

Nonnetje. Foto Alexander van Twillert Werkgroep Bunschoten

Watervogels

- Riet zuivert het water en rietvogels vinden er bescherming en een veilige plek om te broeden. Op het Eemmeer overwinteren elk jaar duizenden eenden als de kuifeend, tafeleend, grote zaagbek, het nonnetje en de smient. In de rietzomen van het Eemmeer leven roerdomp, kwak en woudaap. De kroeskoppelikaan verkent het gebied, omdat er voldoende vis voorkomt.

Europese subsidie voor onderzoek bossen in Baarn

Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug

- Het European Forest Institute (EFI) heeft een subsidie van € 140.000,- toegezegd voor een onderzoeksproject naar het **functioneren van de bossen op de Utrechtse Heuvelrug** in het licht van klimaatverandering. Daarnaast worden effecten gemonitord van *klimaatsslimme* bosbeheermaatregelen die Staatsbosbeier gaat toepassen.
- Het onderzoek zal plaatsvinden in bosopstanden binnen de gemeenten **Baarn**, Utrechtse Heuvelrug, Zeist, Rhenen, De Bilt en Woudenberg.

Laan met beuken in Boswachterij De Vuursche in Lage Vuursche. Foto PvD

- Enerzijds zal de overleving en groei van droogtetoerante jonge boompjes in nieuwe veldproeven worden gemonitord en worden vergeleken met lokale groeicondities, waaronder licht, temperatuur, regenval en bodemkwaliteit.
- Anderzijds wordt in bestaande percelen onderzocht hoe deze groeicondities zich verhouden tot historische data omtrent de groei en de toestand van deze bosopstanden. Naast regulier onderzoek zal hierbij ook verkend worden wat de rol kan zijn van lokale bewoners door middel van citizen science.
- Om te waarborgen dat geleerde lessen toegepast kunnen worden in de praktijk, worden de onderzoeksresultaten opgenomen in de **ForestWard Observatory**, een Europees monitoring- en evaluatie-instrument dat bijdraagt aan begrip over de impact van klimaatverandering op bossen, en een kennisbasis vormt voor besluitvorming rondom duurzaam bosbeheer.

- Het onderzoek is een initiatief van de Universiteit Utrecht, de stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en Staatsbosbeheer. Samen vormen zij de **Onderzoeks & OnderwijsHub Utrechtse Heuvelrug**. De resultaten verschijnen op de [Kennisbank](#) van het Nationaal Park.
- **Waarom dit onderzoek?** Europese bossen worden zwaar getroffen door klimaatverandering. Veel van deze bossen zijn qua variatie in soorten en bosstructuur kwetsbaar voor toenemende droogte- en hittestress.
- Die kwetsbaarheid geldt zeker ook voor de bossen op de Utrechtse Heuvelrug, die bovendien te maken hebben met een sterk verstoorde bosbodem als gevolg van **verzuring door hoge stikstofdepositie**. Het gevolg is dat de vitaliteit van het bos sterk achteruit gaat. Deze gevolgen proberen ze in dit project beter in beeld te krijgen.

Pluismeer in Boswachterij De Vuursche. Foto Pvd

Wat is klimaatslim?

- Maar wat is klimaatslim bij Staatsbosbeheer? Een belangrijke component is het zoeken naar bomen die beter droogte en stormen kunnen doorstaan: de tamme kastanje, de ratelpopulier, de wintereik, de gewone zilverspar en de elsbos, die veel in Duitsland voorkomt, blijken beter tegen droogte te kunnen. Van de ratelpopulier en de elsbos breekt het strooisel snel af en bevordert de beschikbaarheid van voedingsstoffen.

Meer over de Gereedschapskist Klimaatslim Bos- en Natuurbeheer vind je [hier](#). Heel interessant!

Dodelijke paddenstoelen: weet wat je eet!

Piet van Dijk, beelden uit boek 'Paddenstoelen' 2006

- Er is maar één algemene regel voor het herkennen van giftige paddenstoelen, schrijven Till Lohmeyer en Ute Künkele in hun lijvige boek Paddenstoelen (2006 Nederlandse vertaling): **je moet de soorten kennen, allemaal.**

- Vertrouw niet op **gevaarlijke onzin** zoals: meekoken van een zilveren lepel of uien, letten op verkleuringen van het vlees of vraatsporen van slakken en insecten. Vergeet ook dat een paddenstoel die niet schadelijk is voor (huis)dieren ook niet schadelijk zou zijn voor de mens. Vergeet ook een gezaghebbende oom die halsstarrig vasthouden aan hun gelijk.

- Paddenstoelen plukken is een kwestie van vertrouwen: wees niet bang om nee te zeggen als iemand u zonder vakkennis paddenstoelen voorschotelt. Maar als u na het paddenstoelen eten maagkrampen, hallucinaties of misselijkheid ervaart, moet u een arts waarschuwen.

Satansboleet. Zeer zeldzaam en zeer giftig

Er zijn diverse soorten vergiftigingen, stellen bovengenoemde schrijvers.

1. **Maag-darmstoornissen** (door licht giftige soorten zoals aardappelbovist en carbolchampignons maar ook satansboleet).

2. **Alcoholintolerantie**: paddenstoelen in combinatie met alcohol: rood worden, opvliegers, ademnood, tintelend gevoel, hartkloppingen, flauwvallen.

Ivoorvezelkop.

3. **Psychedelische paddenstoelen door psilocybine**: rusteloosheid, angst, depressies, jeuk, doofheid, spierzwakte.

4. **Allergische reactie**: gewone krulzwam geeft maag-darmklachten bij onvoldoende doorkoken, verder buikpijn, braken, diarree, nierfalen. Door oplossen van bloedlichaampjes kan de dood intreden.

5. **Kluifjeszwamvergiftiging**: vermoeidheid, diarree, ernstige beschadiging nier en lever, dikwijls dood tot gevolg.

6. **Vliegenzwam- en panteramanietsyndroom**: buikpijn, braken, diarree, onrust, razernij,

hartsritmestoornis, coma.

7. **Witte trechterzwam- en vezelkopvergiftiging**: speekselafscheiding, tranende ogen, hevig transpireren, diarree, ademnood, shock, longoedeem.

Witte bundelridderzwam.

8. **Amanietenvergiftiging**: misselijkheid, diarree, lage bloeddruk, en na enige verbetering: ernstig leverbeschadiging die tot de dood leidt.

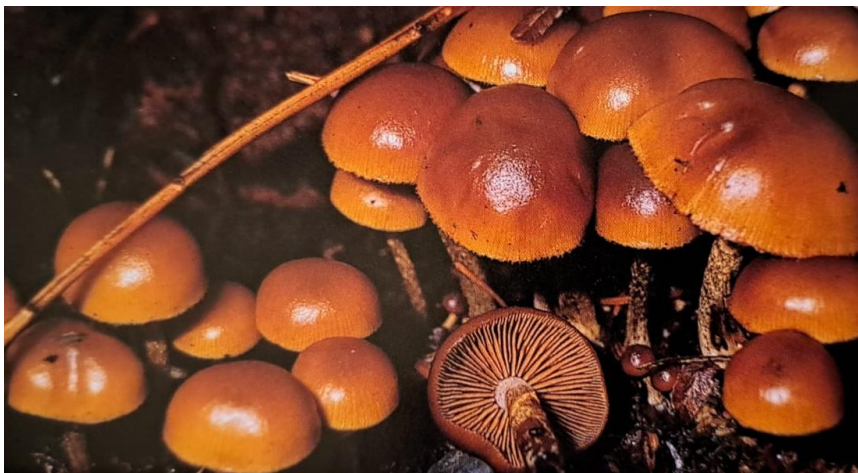
9. **Gordijnzwamvergiftiging**: verraderlijk omdat die pas 2 tot 17 dagen na de maaltijd optreedt braken, diarree, dorst, koude rillingen, koorts, geelzucht, urinevergiftiging, nierfalen.

10. **Moederkoren**: zakjeszwam die op graan parasiteert: gevoelloosheid, verlamningsverschijnselen.

11. **Acromelgasyndroom**: de trechterzwam veroorzaakt na 24 uur ondraaglijke pijnen en jeuk die twaalf maanden kan duren.

12. **Rhabdomyolyse**: door gele ridderzwammen veroorzaakt spieraafbraak, leidt tot hartfalen en wegvallen nierfunctie.

13. **Schijnbare paddenstoelenvergiftiging**: treedt op als eetbare paddenstoelen te oud, beschimmeld of bedorven zijn. Om de reden altijd van nieuwe paddenstoelensoorten een

Bundelmosklokje, zeer dodelijk.

kleine portie eten. Buikpijn, diarree, ademnood, astmatische verschijnselen, huiduitslag. In ernstige gevallen zelfs shock, flauwvallen en dood.

14. **Metaalbesmetting door paddenstoelen**: veel paddenstoelen langs de weg nemen landbouwgif, verontreinigde grond en uitlaatgassen op.

Kastanjeboleten bijvoorbeeld bevatten nog steeds te veel cesium 137

van de kernramp in 1986 in Tsjernobyl. Vooral kinderen moeten die bijvoorkeur niet eten. Ook gele stekelzwam, meelkop en trechtercantharel hebben te veel cesium.

Groene knolamaniet. 'Death cap', de hoed des doods.

● **De volgende paddenstoelen zijn zeer giftig en leiden vaak tot de dood** (in rood vrijwel altijd dodelijk, de andere soms of vaak)

Boleten

Satansboleet, *Boletus satanas*, zeer zeldzaam op Rode Lijst

Krulzomen

Gewone krulzoom, *Paxillus involutus*

Elzenkrulzoom, *Paxillus filamentosus*

Amanieten

Groene knolamaniet, *Amanita phalloides*

Kleverige knolamaniet, *Amanita virosa*

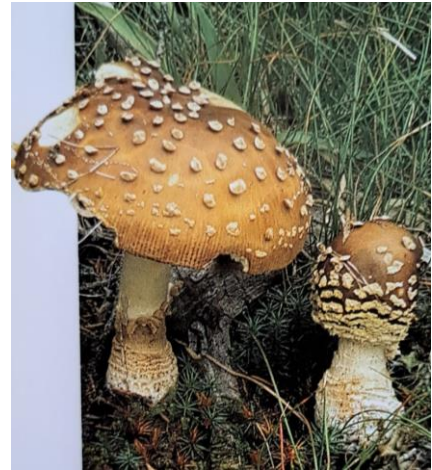
Narcisamaniet, *Amanita gemmata*

Vliegenzwam, *Amanita muscaria*, kan leiden tot ontremming en razernij

Koningsvliegenzwam, *Amanita regalis* in Nederland onbekend, veel in Scandinavië

Panteramaniet, *Amanita pantherina*, makkelijk verwisselbaar met eetbare parelamaniet

Porfieramaniet, zwak giftig

Koningsvliegenzwam.

Donzige melkzwam.

Parasolzwammen

Kastanjeparasolzwam,

Lepiota castanea

Okerbruine parasolzwam,

Lepiota ochraceofulva,

uiterst zeldzaam

Panterparasolzwam, *Lepiota*

felina

Champignons

Karbolchampignon, *Agaricus xanthoderma*,

onaangename karbolgeur bij koken

Ridderzwammen

Gele ridderzwam, *Tricholoma equestre*

Witte bundelridderzwam, *Lyophyllum connatum*

Trechterzwammen

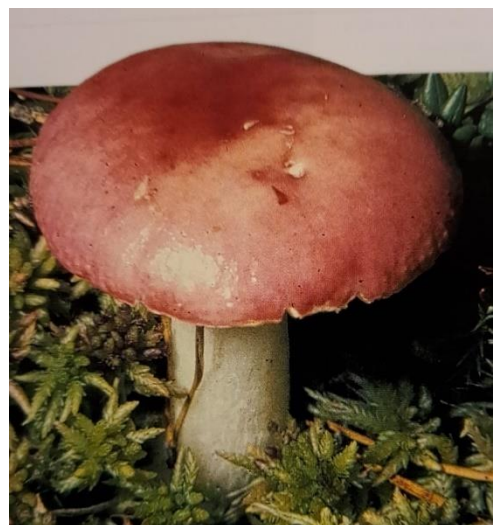
Spieringtrechterzwam, *Clitocybe phaeophthalma*

Satijnzwammen

Gewoon elfenschermpje, *Mycena pura*

Vissige satijnzwam, *Entoloma hirtipes*, zeldzaam

Vroege dennensatijnzwam, *Entoloma vernum*

Gewone braakrussula

Grauwe bossatijnzwam, *Entoloma rhodopolium*
 Fraaie gifgordijnzwam, *Cortinarius rubellus* een van de
 giftigste in Europa, beschadigt nieren
 Kopperode gordijnzwam, *Cortinarius uliginosus*

Vezelkoppen

Prachtvlamhoed, *Gymnopilus junonius*
 Giftige vezelkop, *Inocybe erubescens*
 Amandelvezelkop, *Inocybe hirtella*
 Geurende vezelkop, *Inocybe bongardii*
 Gewone viltkop, *Inocybe dulcamara*
 Geelbruine spleetvezelkop, *Inocybe rimosa*
 Ivoorvezelkop, *Inocybe fibrosa*

Mosklokjes en verwanten

Bundelmosklokje, *Galerina marginata*, zeer dodelijk, lijkt
 op stobbezwammetje
 Hoogveenmosklokje, *Galerina sphagnorum*
 Blauwwordend kaalkopje, *Psilocybe cyanescens*,
 onvoorspelbare gedragsveranderingen en
 persoonlijkheidsveranderingen
 Paardenmestvlekplaats, *Panaeolus semiovatus*

Russula's

Roodsteelrussula, *Russula rhodopoda*
 Gewone braakrussula, *Russula emetica*
 Bloedrode russula, *Lactarius bertiolloni*, lijkt op Schaapje

Melkzwammen

Gekroesde melkzwam, *Lactarius accerimus*
 Zwartgroene melkzwam, *Lactarius plumbeus*, moordenaarsmelkzwam
 Donzige melkzwam, *Lactarius pubescens*
 Viltige maggizwam, *Lactarius helvus*
 Rossige melkzwam, *Lactarius rufus*

Groene bossatijnzwam.

Prachtvlamhoed

Bundelmosklokje, zeer dodelijk.

Voorjaarskluiifzwam: dodelijk

Overige soorten

Kussenvormige houtzwam, *Hapalopus rutilans*

Waaiertje, *Schizophyllum commune*, *wordt ook aangetroffen in luchtwegen van mensen met een verzwakt immuunsysteem*

Gele aardappelbovist, *Scleroderma citrium*

Voorjaarskluifzwam, *Gyomitra esculenta*

Reuzenkluifzwam, *Gyomitra gigas*

Groene glibberzwam, *Leotia lubrica*

Onderkant van de vliegenzwam, met plaatjes of lamellen waarin de sporen worden gevormd. Foto Piet Huisman Fotowerkgroep IVN Eemland

Honingzwam (*Armillaria mellea*)

WEL eetbaar ALLEEN gekookt, anders GIFTIG

Foto Dick Nagelhout Fotowerkgroep IVN Eemland

Van deze honingzwam is het grootste mycelium (ondergronds zwamvlokstelsel) op aarde ontdekt, groter dan de blauwe vinvis. Er zijn meerdere soorten honingzwammen ontdekt die nauw met elkaar verwant zijn

Het is altijd gezellig: vogels kijken aan de Westdijk

Hayo Nieuwenhuis

- Komende zaterdag, 5 oktober 2024, is er weer de maandelijkse telling van de vogels in en om het waterwingebied van Vitens aan de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg. Je bent van harte welkom om mee te doen op de dijk bij het gemaal in de Noorderwetering, op de dezelfde locatie als vanouds. **Tijd: 9.00 tot 10.00 uur.**
- Deze tellingen zijn nadrukkelijk voor iedere geïnteresseerde open, zoals beginnende vogelaars. Neem gerust je partner, vriend, buurman, kind enz. mee. De sfeer is altijd gezellig en gemoedelijk. Als je een kijker hebt: neemt hem mee! En, eventueel, je telescoop. Heb je geen telescoop? Er zijn voldoende aanwezigen met telescopen die je kunt gebruiken.

Rietgors. Foto Alexander van Twillert

Over de telling van zaterdag 7 september

- Omdat ik er dus niet bij kon zijn was, heeft Jan van Duijvendijk deze keer de telling bijgehouden. Jan: Hartelijk dank dat je het hebt willen doen!
- Er waren 20 personen aanwezig, waaronder één juveniel 😊. Het was boven de dijk mistig, weinig wind zuid kracht 1, geen neerslag, temperatuur 17°C.
- Het totaal aantal waargenomen soorten vanaf 2001 is nu 163 en in dit jaar 2024 zijn 72 soorten gezien en/of gehoord. Sinds de start op 7 juli 2001 van deze ononderbroken maandelijkse tellingen, was dit de 279e keer. Deze maand in totaal 38 soorten geteld.

Waargenomen soorten:

aalscholver 62, blauwe reiger 2, boerenwaluw 19, brandgans 45, bruine kiekendief 1 paar met 1 juveniel = jong, dus 3 stuks, buizerd 3, grauwe gans 134, grote canadese gans 20, cetti's zanger 1, ekster 1, fazant 9, fuut 6, grauwe gans 29, grote zilverreiger 3, holenduif 2, houtduif 3, kievit 7, kleine mantelmeeuw 5, knobbelswaan 6, kokmeeuw 1, kolgans 9, krakeend 2, meerkoet 6, oeverwaluw 2, rietgors 5, soepeend (= wilde eend met niet natuurlijke kleuren) 2, spreeuw 1, tjiftjaf 4, turkse tortel 1, vink 3, waterhoen 3, watersnip 8, wilde eend 8, wintertaling 7, witte kwikstaart 1, wulp 1, zilvermeeuw 1, zomertaling 1, zwarte kraai 3, ijsvogel 4.

vriendelijke groet,

Hayo Nijenhuis, coördinator IVN Natuurwerkgroep Bunschoten / coördinatiegroep Vogelwacht Amersfoort, tel. 0619499979

Kokmeeuw. Foto Alexander van Twillert

Het artikel op de volgende pagina's is overgenomen uit De Grote Ratelaar van IVN Kromme Rijn en Heuvelrug en KNNV Zeist.

Gewone mierenzakkever

Foto: Pascal Loosekoot

Eenstipdikkopmot

Foto: Pascal Loosekoot

Insectenexcursie Korte Duinen

TEKST: PASCAL LOOSEKOOT

1 JUNI 2024

Er is altijd iets nieuws te vinden!

Zaterdag 1 juni bezochten we met de insectenwerkgroep de Korte Duinen en het Monnikenbos. Ik had me opgeworpen als gids, wat goed uitkwam omdat ik het gebied misschien al zo'n honderd keer zal hebben bezocht. Toch is er in een dynamisch stuifzandgebied zoals de Korte Duinen altijd iets nieuws te vinden, en dat bleek nu ook weer.

Mieren

Rudolf van Hengel zorgde voor extra uitleg over de in het gebied levende mieren, zoals een aantal bosmieren (behaard / onbehaard). Omdat we extra naar mieren keken viel ook de Gewone mierenzakkever op, een broedparasiet van bosmieren die zijn eitjes in een nest laat vallen.

Op plekken waar de wind het stuifzand over de struikheide heeft geblazen, leven de rupsen van de eenstipdikkopmot (*Scythris empetrella*) die daar tunnels in het zand maken. We bekeken deze zeer zeldzame (en erg kleine) microvlinders. Ze vliegen amper, het lijkt meer alsof ze rondspringen.

Vliegje

Vlakbij de eenstipdikkopmotten zag Sylvia een klein vliegje

Tetanops myopina (zeldzaam). Vorig jaar door Jeroen Hoek herontdekt in Soest. Voorlopig is het de enige bekende plek in de provincie Utrecht. Maar ja, wie kijkt naar dit soort vliegjes?

Met mijn vlindernet wist ik wat wantsen te vinden, zoals de Schapenzuringrandwants en de Zandschildwants. Ook vonden we een Stomplijfroefvlieg.

Nachtpauwoog rups op struikheide

Foto: Sylvia van Leeuwen

Stomplijfroefvlieg

Foto: Sylvia van Leeuwen

Tetanops myopina

Foto: Pascal Loosekoot

Jeneverbesrandwants

Foto: Pascal Loosekoot

Jeneverbesstruiken

Foto: Pascal Loosekoot

Jeneverbessen

De jeneverbes is één van mijn favoriete struiken (bomen!) om insecten te zoeken. Helaas, door het weer viel het aantal soorten een beetje tegen, toch vonden we typerende bewoners zoals de Jeneverbeskielwants, het Heidelieveheersbeestje, de Jeneverbesrandwants en de Oranje vlekpedaalmot. En een larve van een Oogvleklieveheersbeestje.

Door het matige weer (het was droog, maar wel behoorlijk vochtig en bewolkt) zagen we geen dagvlinders, op de

Kleine snipvlieg

Foto: Anne Janse

Larve oogvleklieveheersbeestje

Foto: Sylvia van Leeuwen

Blauw vliegend hert

Foto: Pascal Loosekoot

Het klein vliegend hert

TEKST: ERIK GRUYS

Gedurende een periode van vijf jaar (4 mei 2019 – 5 mei 2024) werden we tweemaal benaderd met de waarneming van een klein vliegend hert (*Dorcus parallelipipedus*), respectievelijk één in het Zeister bos en twee kleine vliegende herten in Leersum in Parc Broekhuizen. In beide gevallen ging het om mannetjes. Omdat deze tot drie cm grote kever niet dikwijls wordt gezien of is gemeld in de insectengroep van onze KNNV-IVN-afdelingen, is op waarneming.nl gekeken naar meldingen gedurende deze periode. De betreffende kever blijkt in sommige streken van ons land niet zeldzaam te zijn, hoewel het dier onbekend is in Friesland, Groningen, Drenthe en de kop van Overijssel. In de gehele provincie Limburg kan men het insect verwachten. Rond Nijmegen, in het zuidoosten van Noord-Brabant, hier en daar in Gelderland zoals in Zoelen in de Betuwe en ook in onze provincie Utrecht zijn waarnemingen bekend.

Via een kleine zoekactiviteit op waarneming.nl voor de provincie Utrecht alleen bleken daar voor onze vijfjarige periode 122 gevallen te zijn geregistreerd, waarvan de meeste gezien waren in Parc Boekhuizen in Leersum.

Op waarneming.nl in de provincie Utrecht genoemde klein vliegend herten gedurende de periode 4 mei 2019 – 5 mei 2024.

Amerongen bos	3	Nieuwegein	1
Bunnik Amelisweerd	14	Rhenen	20
Leerdam	3	Schalkwijk	1
Leersum bos	4	Schoonrewoerd	1
Leersum Broekhuizen	57	Soest	3
Leersumse Veld	5	Utrecht Oost	2
Linschoten	1	Zeist (div. locaties)	6
Maarsen	1		
Totaal			122

Het klein vliegend hert is veel minder zeldzaam dan het groot vliegend hert, dat voorkomt in Zuid-Limburg, rond Nijmegen, in en om Apeldoorn en in Mander (Overijssel). Dit is verklaarbaar door het feit dat deze kleine keversoort minder kieskeurig is en de larve ook niet zo groot behoeft te worden als die van de grote tegenhanger. Deze laatste ontwikkelt zich in door wit-rot aangetast vermolmd eikenhout en kan daar tot negen jaar over doen. De larven van het kleine insect maken gebruik van een groter scala aan loofboomsoorten, waarvan het hout aan het vermolmen is, en heeft slechts een paar jaar nodig om groot genoeg te worden voor verpopping. Hierdoor wordt tevens verklaard waarom het insect in het

bijzonder op bepaalde plaatsen werd gezien, zoals bijvoorbeeld in de omgeving van kasteel Zoelen in de Betuwe en Parc Broekhuizen in Leersum. Deze locaties worden gekenmerkt door het voorkomen van veel oude bomen die niet allemaal in even goede staat verkeren. En juist dat gegeven vergroot de kansen op biodiversiteit met een geweldig positieve uitkomst voor deze keversoort.

Eis Kenniscentrum insecten (www.eis-nederland.nl) heeft een simpele determinatie-/zoek-kaart grote kevers op internet geplaatst, waarmee men de betreffende insecten gemakkelijk kan determineren. Ook kan men snel antwoord krijgen via een foto en invoering daarvan in obsidentify.nl.

Onze kever is matzwart van kleur in tegenstelling tot het grote vliegend hert, dat in beginsel bruin gekleurd is. De mannetjes hebben een brede kop, bij de vrouwtjes is deze smaller waardoor mogelijk verwisseling met het vrouwtje van de grote soort zou kunnen voorkomen. Bovendien is er een Blauw vliegend hert met een smalle kop, dat verwarring met het vrouwtje zou kunnen veroorzaken. Deze blauwe is overigens vrij algemeen op zandgronden en in Zuid-Limburg. Een derde, het rolrond vliegend hert, hebben we buiten beschouwing gelaten, omdat deze zeldzame keversoort meer lijkt op een zwarte variant van de neushoornkever dan op de andere vliegende herten.

Het volwassen klein vliegend hert voedt zich met boomsappen vergelijkbaar met het groot vliegend hert. Het is te verwachten dat de mannetjes, die vanaf verpopping in de herfst gedurende de winter in hun poppenwieg zaten te wachten, na uitkomen op zoek gaan naar een vrouwtje. Juist deze rondtrekkende mannetjes zal men het vaakst toevallig kunnen tegenkomen, zoals het exemplaar op de foto.

Klein vliegend hert

Foto: Marit Gruys